

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎҚИТИШ ЖАРАЁНИДА ПЕДАГОГИК МЕДОТЛАР

Кучкарова Гулноза Шавкидин кизи

Ахрарова Ситора Шухрат кизи

Даминова Нигора Кудратовна

Илмий раҳбар: Самарқанд давлат чет тиллар институти

Аннотация: *маколада инглиз тили дарсларида педагогик технологиялардан фойдаланиш ва унинг усуллари ҳақида фикрлар баён этилган.*

Калит сўзлар: *ахборот технологиялари, усул, маъруза, мисол келтириш, намойиш қилиш, баҳс-мунозара.*

Янги Ўзбекистон Республикаси шароитида таълим тизими ўзига хос ривожланиш даврини бошидан кечирмоқда. Бу ўзига хослик энг аввало таълим-тарбия мазмунини миллийлаштириш, яъни ўзимизнинг жуда бой ўтмиш тарихимиз, маданиятимиз, фанимиз, тилимиз ўз моҳияти билан жуда чиройли, юксак инсоний ахлоқий мазмунга эга бўлган миллий урф-одатларимиз асосида жамиятимиз келажаги бўлган ёш авлодни ўқитиш жараёнини замонавий ахборот технологиялари ёрдамида ташкил этишни тақозо этмоқда.

Бу ҳолат барча педагоглар каби биз инглиз тили ўқитувчиларининг ҳам қалбимизда юксак ғурур ҳисларини шакллантиради. Бу эса таълим-тарбия жараёнига янгича ёндашишни, янгича услуб ва мазмун, шакл ва воситалардан ҳам фойдаланишимизни талаб қилади.

Маълумки, педагогик технология мураккаб узок давом этадиган жараён бўлиб, у ўқитувчининг босқичма-босқич педагогик маҳорат пиллапояларини эгаллаб унинг юксак педагогик даражасига кўтарилиши каби ниҳоятда қийин машаққатли меҳнатнинг самараси сифатида ҳар бир ўқитувчи эришиши мумкин бўлган маҳорат чўққисидир. Модомики педагогик технология босқичма-босқич кўлга киритилар экан, унинг босқичларини қараб чиқайлик. Педагогик технологияни эгаллаш энг аввало, тинимсиз меҳнат, ҳар бир ўқитувчининг ўз устида ишлашини тақозо қилади.

Бу иш дастлаб илғор педагогик тажрибаларни ўргатишдан бошланиши лозим. Илғор педагогик тажрибаларни ўрганиш ва ёйиш ўқитувчилар учун ўз касб маҳоратларини такомиллаштиришнинг энг қулай шаклидир. Илғор педагогик фаолиятга эга ижодкор ва новаторларга ёндашиб, ўқувчиларга таълим ва тарбия беришнинг янги йўллари излаб топилади.

Одатда, ўқитувчи хорижий тилни ўргатиш, ўқитиш усулини ўзи танлайди. Ўқитишнинг мазмуни деярли ўзгармайди, аммо уни ўқувчиларга етказиш усули ўзгариши мумкин. Ўқитишнинг бир қанча усуллари мавжуд.

Дарс жараёнида қуйидаги ўқитиш усулларида фойдаланиш мумкин. Масалан: Маъруза. Мисол келтириш. Намойиш қилиш. Баҳс-мунозара. Савол-

жавоблар. Бу усуллар ўқувчилар билан мулоқот қилиш, шунингдек, қўйилган мақсадга йўналтирилган фикрларни ёритиш усули ёки шаклидир. Ўқитувчи муайян вазият ёки дарс учун мос усулни танлай билиши керак.

Ўқитишнинг мос ва самарали усулини танлаш учун бир қанча омилларни ҳисобга олиш зарур. Ўқувчиларнинг сони. Муайян вазият. Усулнинг қўйилган мақсадга мос келиши. Агар бирор матн муҳокама қилинса, ўқувчиларни кичик гуруҳларга бўлиб, жамоа йўли билан баҳс-мунозара ўтказиш мақсадга мувофиқдир. Бу усулда техник восита – аудио ёзувлардан фойдаланиш мумкин. Усулларни қўллаганда вақтни доимо ҳисобга олиш зарур.

Савол-жавоблар ва расмий ўйинлар (Discussion) усули дарсларни янада мазмунли ва қизиқарли ўтишга имкон беради. Ўқувчи хато қилишдан қўрқмай, эркин ўз фикрини айта олиши керак. Бундай муҳит дарсда ҳосил қилиниши лозим.

Ўйин орқали ўқитишнинг технологиясида ўқувчининг вазифалари қуйидагилардан иборат:

1. Кутиладиган жавоблар ва эътирозларни ўйлаш.
2. Ўз билимига ишониш.

Ўйиннинг аҳамияти шундаки, ўқитувчида ўқувчиларни улар эркин ҳолда фаолият кўрсатаётган пайтда кузатиш имконияти бўлади. Натижада ўқувчиларнинг фаоллиги, фантазиялари, ижодий қобилиятлари, ишчанликлари, жамоада ўзини тутишлари ҳақида кўпроқ маълумотга эга бўлиш мумкин. Ўқувчилар бир нечта гуруҳларга бўлинадилар. Гуруҳларнинг ҳар бир аъзоси ўз вазифаларини аниқ билишлари керак. Ўйиннинг вақти чекланган бўлиши, у яқунлангач эса ўйин натижалари таҳлил қилиниши лозим. Ўйин орқали ўқитиш технологиялари ҳам ўқув-тарбиявий жараёнда ўқувчиларнинг чуқур билим олишига кенг имкониятлар яратиб беради. Инглиз тилини ўргатишда ўқувчиларни қизиқтириб ўқитиш ва билимларни тўлиқ ўзлаштиришларига эришиш замонавий педагогик технологияларнинг асосий мақсадларидан бири ҳисобланади.

Инглиз тилини ўқитиш усулларида яна бири – замонавий интерфаол усулидир. Усул мазмунига кўра, дарсда янги грамматик мавзу эълон қилиниб, ўқитувчи уни турли йўллар, яъни доскага ҳар хил чизмалар чизиш, ҳаракатлар билан кўрсатиш, аввалги ўтилган мавзу билан таққослаш билан тушунтириши, мустаҳкамловчи саволлар билан ўқувчиларни фикрлашга жалб этиши лозим. Фонетик машғулотларда эса, асосан, аудиоматндаги қисқа суҳбатлар тингланиб, ушбу аудиоматндаги суҳбатга айнан мос бўлган, сўзлари тушириб қолдирилган қоғоздаги матн тўлдирилади. Ўқувчига берилган матн билан аудиоматндаги суҳбат бир хил бўлади. Матн ўта зийраклик билан тингланиб, янги ибораларни ёдда сақлаб қолгандагина, ўқувчи шартли муваффақиятли бажариши мумкин. Бунда тинглаб тушуниш орқали оғзаки нутқ, кўникма ва малакалар шаклланиб боради.

Тинглаб тушуниш ўқиш жараёни билан чамбарчас боғлиқдир. Тингловчи ўқиган сўзларини яхши эслаб қолади ва тинглаганида яхши тушунади. Тинглаб тушунишни ўргатишнинг мазмуни уч қисмга бўлади:

1. Лингвистик қисм. Бунга тил ва нутқ материали киради.
2. Психологик қисм. Бу овозли нутқни тинглаш, тушуниш малака ва кўникмасини ҳосил қилишдир.
3. Методик қисм.

Тингловчиларга тинглаш усулларини ўргатиш ҳамда тинглаб тушуниш технологияси орқали қонун-қоида, тамойиллар, методлар, воситалар орқали ўргатиш амалга оширилади. Ўқитиш жараёнида тинглаб тушуниш устида ишлаганда, кундалик янгиликлар, тили ўрганилаётган мамлакат халқлари ҳаёти, маданияти, тарихи ҳақида матнларнинг бўлиши тингловчиларнинг қизиқишларини янада орттиради.

Шуни айтиш жоизки, ўқитувчи дарс давомида вақтни тўғри тақсимлай олиши; дарс бошида ўтилган мавзуларни мустаҳкамлаши; ҳар бир дарсда янги усулларни қўллаши; ҳар бир дарс учун мос тарқатма материаллардан фойдаланиши мақсадга мувофиқдир.

Хулоса қилиб айтганда, инглиз тилини ўқитиш жараёнида педагогик технологиялардан фойдаланиш ўқувчиларнинг оғзаки нутқ, тинглаб тушуниш, ёзув, ўқиш кўникмаларини ўстиришга ва эркин мулоқот қилишларига амалий ёрдам бера олади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Сайдалиев С. Чет тил ўқитиш методикасидан очерклар. – Н. 2004
2. Фарберман Б.Л. Передовые педагогические технологии. – Т. Фан АН Республики Узбекистан 2014.